

30 år med fonder

Fondbolagens
Förening
30 år

FONDBOLAGENS
FÖRENING
www.fondbolagen.se

Förord

Fondbolagens förening grundades för **30 år sedan**, år 1979. Den första fonden i Sverige startades dock redan för **50 år sedan**, 1958. Denna studie beskriver hur fondsparandet började i Sverige, vad som hänt sedan dess och den stora betydelsen av införandet av skattegynnade fonder i början av 1980-talet.

Allemansfonderna, som startades för **25 år sedan**, fick hela svenska folket att bli fondsparare och upptäcka betydelsen av vad ett regelbundet sparande kan ge. Fondsparande är inget självändamål, utan ett hjälpmedel för att bygga upp ett sparkapital som ger frihet och trygghet och även en möjlighet att infria en och annan dröm. Fondsparandet handlar också allt mer om att stärka pensionen.

De tre decennierna 1980-talet, 1990-talet och 2000-talet har sett mycket olika ut. 1980-talet kom att bli ett ”gyllene” årtionde med kraftig börsuppgång och en avreglering av finansmarknaden. 1990-talet började med en bank- och fastighetskris, och slutade med nytt all time high på börsen som sedan visade sig vara en it-bubbla som sprack strax efter millennieskiftet. Under 1990-talet skedde också ett betydelsefullt regimskifte när vi lämnade hög inflation och räntenivå bakom oss. 2000-talet innebar globalisering, vilket också visade sig i nya fonder i bland annat tillväxtländer, så kallade emerging markets. 2008 blev ett historiskt år. Det kommer att bli ihågkommet som den stora krisens år – en kris som började som en kredit- och likviditetskris i USA och utvecklades till en finanskris som påverkade hela världen.

Den största historiska förändringen under denna 30-årsperiod är kalla krigets slut och kommunismens fall med början den 9 november 1989 med nedmonteringen av Berlinmuren. Efter det förändrades hela världen. Vi har också fått se fattigdom minska i många länder.

Kommande decennier kommer också att bli annorlunda. Världen kommer att återhämta sig och globaliseringen fortsätter. Förhoppningsvis kommer vi att få se minskad fattigdom även i Afrika. Utvecklingen i tillväxtländerna kan alla få del av, och medverka till, genom att spara i fonder. Ny teknik kommer att efterfrågas med större hänsyn till klimat och miljö, vilket även kommer att påverka fondutbudet.

En sak är säker – det är bra att ha ett sparkapital och det finns fonder för olika önskemål när det gäller inriktning, risk, placeringshorisont och pris.

Stockholm den 25 maj

Pia Nilsson

Vd i Fondbolagens förening

Författare:

Fredrik Pettersson
Chefsanalytiker

08-506 988 03
0733-12 55 77

fredrik.pettersson@fondbolagen.se

Hanna Helgesson
Ekonom

08-506 988 07

hanna.helgesson@fondbolagen.se

**Fredrik Hård af
Segerstad**
Ekonom

08-506 988 08

fredrik.hard@fondbolagen.se

Innehållsförteckning

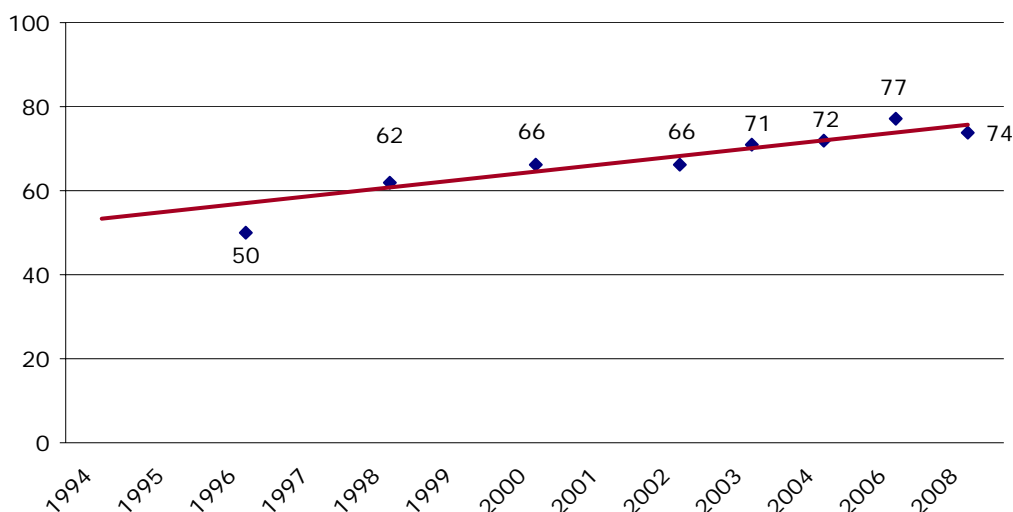
Förord	3
Inledning	6
1. Sverige får en fondmarknad	7
2. Den första fondlagen	9
3. Fondsparandet - en folkrörelse	10
4. Fondsparandet diversifieras	12
5. Från direktsparande till pensionssparande	15
6. Hushållens sparande	17
7. Aktie- och räntemarknadens utveckling 1980-2009	18
7.1. 1980-talet – Från stiltje till börsyra	18
7.2. 1990-talet – Finanskris, internationalisering och it-hausse	20
7.3. 2000-talet – Upp och ned på börsen under nya millenniet	22
7.4. Världsindex under perioden 1980-2009	24
Efterord – frågor inför 2010-talet	25
Ordlista	27

Inledning

98 procent av svenska folket (18-74 år) sparar i dag i fonder. Exklusive sparandet till premiepensionen är det 74 procent som äger andelar i någon fond, 76 procent av kvinnorna och 71 procent av männen. Dessutom har 67 procent av alla barn ett fondsparande.

Andelen som fondsparar har ökat kraftigt över tiden, i mitten av 1990-talet var andelen cirka 50 procent.

Graf 1: Andel av Sveriges befolkning (18-74 år) som sparar i fonder exklusive premiepensionen, %

Källa: Fondbolagens förening, TNS Prospera

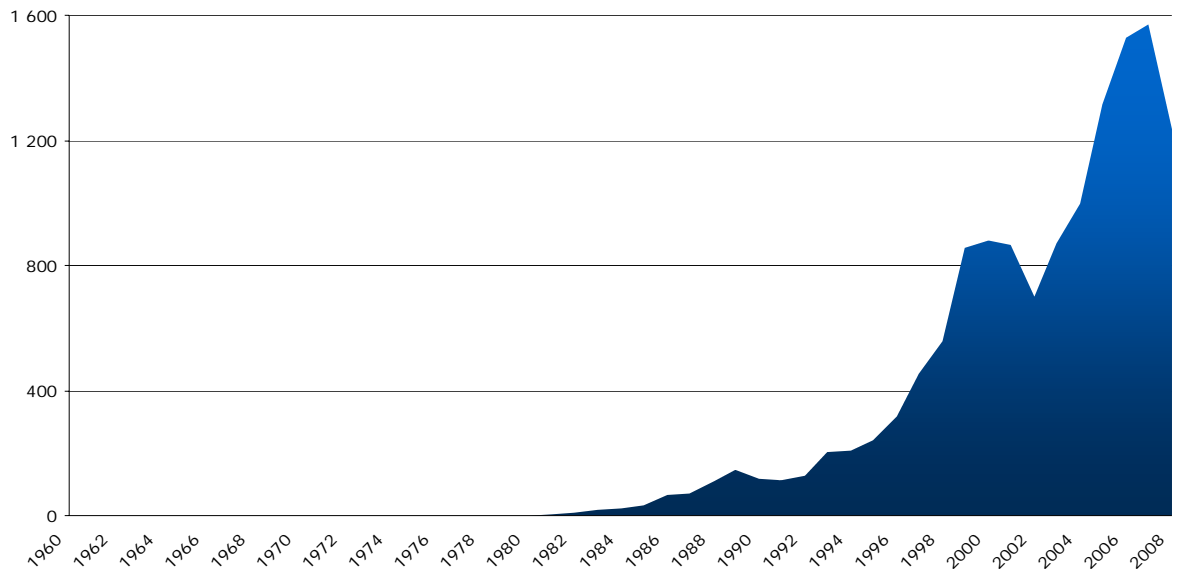
Det finns i dag över 4 000 fonder på den svenska marknaden och fondförmögenheten uppgår till cirka 1 200 miljarder kronor. För trettio år sedan, när Fondbolagens förening grundades, fanns det 17 fonder med ett sammanlagt värde på 1 miljard kronor.

Mycket har hänt vad gäller lagstiftningen kring fonder, utbudet och distributionen. Från att fonderna enbart placerade i svenska aktier till att fonder placerar i hela världen. Från att bara ha kunnat spara direkt i fonder till att i dag kunna spara i fonder på många olika sätt, framförallt till pensionen. Från att fonder har utgjort en ytterst liten del av hushållens sparande till att utgöra en allt större del.

Kapitel ett till sex i den här studien beskriver hur de första fonderna startade och hur det gick till när hela svenska folket blev fondsparare. Kapitel sju beskriver hur utvecklingen på aktie- och räntemarknaden har sett ut under de senaste 30 åren och hur det har påverkat fondsparandet.

1. Sverige får en fondmarknad

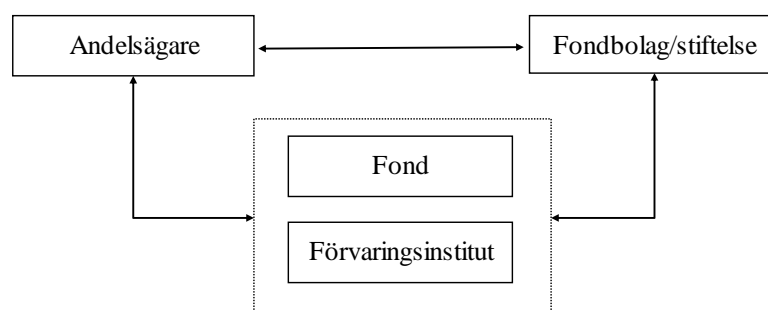
Graf 2: Utvecklingen av fondförmögenheten i Sverige, 1959-2008, mdkr

Källa: SOU 1969:16, SCB, MoneyMate

Det svenska fondsparandet har sina rötter i 1950-talet. Bröderna Ragnar och Gösta Åhlén, arvtagare till postorderfirman Åhlén & Holm och varuhuskedjan Tempo, bildade 1958 stiftelsen Aktietjänst med syftet att främja aktiesparandet i Sverige. I maj 1958 startade stiftelsen tre fonder under namnet Koncentra. En av dessa var en så kallad öppen fond, vilket innebar att den var öppen för löpande insättningar och uttag och motsvarade dagens investeringsfonder.

Inspirationen kom från USA, där sparande i fonder växt kraftigt på 1940-talet. Det gick dock inte att kopiera den juridiska modellen som användes i USA, det tillät inte den svenska lagstiftningen. I stället användes en konstruktion med tre parter, liknande den fondlagstiftning som hade införts i Västtyskland 1956. Stiftelsen (senare fondbolaget) bestämde vilka tillgångar som skulle köpas/säljas. Andelsägarna ägde tillgångarna. Förvaringsinstitutet förvarade tillgångarna och såg till att stadgarna (senare fondbestämmelserna) efterlevdes.

Stiftelsen Aktietjänst förvaltade tillgångarna och gav ut aktiefondsbevis (andel i fondens värde) till dem som investerade i fonden (andelsägarna). Företaget Åhlén & Holm fungerade som generalagent och sålde aktiefondbevisen till allmänheten. Fondernas tillgångar deponerades hos Handelsbanken. I februari 1960 lanserades två nya aktiefonder, Högkoncentra och Lågkoncentra.

Åhlén & Holm sålde andelar i fonderna direkt samt genom banker och mäklare. Bröderna Åhlén, med sin erfarenhet från postorderförsäljning, lanserade 1964 en tjänst där man månatligen kunde få sig tillsänt en eller flera andelar mot postförskott. 1967 introducerades ett så kallat månadskonto, där insättningar på jämna belopp mellan 50 och 500 kronor kunde göras för inköp av fondandelar. Det nu så vanliga månadssparandet introducerades alltså redan med de första fonderna i Sverige.

1965 startades den andra stiftelsen med syfte att förvalta aktiefonder, stiftelsen Nykterhetsfolkets aktiefonder. Grundare var Sveriges Nykterhetsvänners landsförbund och upplägget var i det närmaste identiskt med Koncentrafonderna. Målgruppen var här medlemmar i förbundet liksom andra med samma inställning i nykterhetsfrågan. Aktiefonden fick namnet A-fonden, till generalagent utsågs Aktie-Ansvar AB.

1967 bildade Sparbankerna stiftelsen Sparinvest, där det nystartade aktiefondbolaget Robur skötte stora delar av verksamheten. Skandinaviska banken startade samma år Skandifond, som skiljde sig åt från övriga aktiefonder genom att investera i utländska aktier, vilket var ovanligt på grund av dåtidens valutareglering.

1968 uppgick den totala fondförmögenheten i Sverige till 136 miljoner kronor.

2. Den första fondlagen

Den juridiska konstruktionen som användes när de första fonderna startades innebar att fondverksamheten inte stod under statlig tillsyn. 1960 skrev Bank- och finansinspektionen till Kungl. Maj:t (regeringen) och informerade om att handeln med aktier under de senaste åren delvis kommit att ske i andra former än tidigare, genom aktiefonder.

Finansinspektionen framförde att: *”det torde inte finnas någon anledning att hindra en sådan utveckling... Tvärtom är strävandena att sprida aktieägandet värda att uppmuntras såsom ägnade att underlätta företagsamhetens finansiering”*. Finansinspektionen påpekade vidare att verksamheten låg utom dess tillsyn samt att den vände sig till kunder som inte var vana att handla med aktier och hemställde därför att en utredning borde tillsättas.

Aktiefondsutredningen tillsattes 1963 och kom med sin rapport till riksdagen 1969. Den övergripande inställningen till de existerande aktiefonderna var positiv. Utredningens förslag blev i stort en legalisering av den dåvarande strukturen och trepartstrukturen formaliserades (se sidan 7). Däremot föreslogs att stiftelserna skulle ersättas med aktiebolag som, efter att de sökt tillstånd för att driva värdepappersfonder, skulle ställas under Finansinspektionens tillsyn och benämnas fondbolag. 1974 antogs den första fondlagen.

Ett europeiskt regelverk för fonder – UCITS

EU publicerade 1985 ett direktiv som behandlade *”Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities”*, förkortat UCITS.

Genom att harmonisera regelverket för fonder i Europa avsåg EU främja handel med fonder över gränserna. Medlemsländerna implementerade direktivet 1989 och Sverige, som då var ett EES-land, införde UCITS-reglerna i en ny fondlag 1991. I övervägandena till den svenska lagen togs också hänsyn till att de svenska spararna nu var mer vana och hade mer kunskap om investeringar i fonder. Den nya lagen gav mer frihet till marknaden och uppmuntrade till produktutveckling. Det vägdes upp av mer omfattande krav på riskspridning och information till andelsägarna.

EU antog ett nytt direktiv 2001 (UCITS III), vilket Sverige implementerade i 2004 års fondlag. Investeringsfonder blev det övergripande namnet på fonderna, som kan vara antingen värdepappersfonder, vilka får säljas fritt i Europa, eller specialfonder, med nationell reglering.

I januari 2009 antog EU UCITS IV, som ytterligare ska stimulera en harmoniserad europeisk fondmarknad. Detta direktiv skall implementeras hos medlemsländerna senast i juli 2011.

3. Fondsparandet - en folkrörelse

Skattefonder

1976 hade de flesta banker fonder i sitt produktutbud men fondsparandet var fortfarande mycket begränsat och den svenska fondförmögenheten uppgick totalt till 800 miljoner kronor.

Det var först när det skattemässigt förmånliga "skattespar" introducerades som intresset för fonder vaknade. Dåvarande finansministern Gösta Bohman tillsatte 1977 en utredning, lönsparutredningen, om möjligheter till ökat sparande hos hushållen. I direktiven framhölls att den svenska samhällsekonomin led av betydande balansproblem, det totala sparandet i ekonomin räckte inte till för att förse företagen med riskkapital. Dessutom gav de sparformer som då erbjöds sällan någon real avkastning på grund av den höga inflationen. Utredningen ska också ses mot bakgrund av dåtidens samhällsdebatt om ägandet av företagen. Att få till stånd en privat sparform som kunde öka hushållens ägande av företagen ansågs vara ett alternativ till löntagarfonder.

1978 lanserades skattesparandet, som antingen kunde ske på sparkonto eller i aktiesparfonder. Skattefonderna fick endast investera i svenska aktier. Varje sparad krona var avdragsgill till 20 procent mot inkomstskatten. Dessutom var avkastningen under det år man sparade, samt de fem följande åren, skattefri. Sparandet i skattefonderna byggde på månatliga insättningar och insättningarna var inledningsvis maximerade till 400 kronor i månaden. Därefter höjdes gränsen till 600 kronor.

Innan skattefonderna startades fanns det 17 fonder på den svenska marknaden. Sju fondbolag startade skattefonder, bland andra Banco, Handelsbanken, Nordbanken, S-E-Banken och Sparbanken. Till en början var det inte många sparare som lockades av Skattespar. 1980 höjdes därför skattereduktionen till 30 procent. Det resulterade i att antalet skattekonton ökade kraftigt under de kommande åren.

Den politiska debatten gynnade också intresset. De borgerliga partierna, som såg ett framgångsrikt skattespar som en försäkring mot löntagarfonder, satsade på att få så många sparare som möjligt anslutna före riksdagsvalet 1982. Mellan 1979 och 1982 ökade antalet sparare från 75 500 till 425 000. Från början valde de flesta att spara på skattesparkonto, men i samband med stigande börskurser i början av 1980-talet valde allt fler att placera sina pengar i fonder.

Socialdemokraterna vann valet och tillsatte en utredning för att se över stimulanser av hushållens sparande och skattespars framtid.

Resultatet blev allemansspar.

Allemansfonder

Allemansspar lanserades i april 1984 i vilket fonder var ett valalternativ, nämligen allemansfonder. Med allemanssparandet slog fonderna igenom på allvar bland svenska sparare och nya grupper började fondspara. De 25 allemansfonder som startades var väldigt lika skattefonderna. Det som skiljde dem åt var bland annat styrelsens sammansättning i fondbolaget, man ville öka andelsägarnas inflytande. Beskattningen av fonderna avvek också från skattespar, inget avdrag kunde göras mot inkomst. Däremot var avkastningen helt skattefri oavsett spartid.

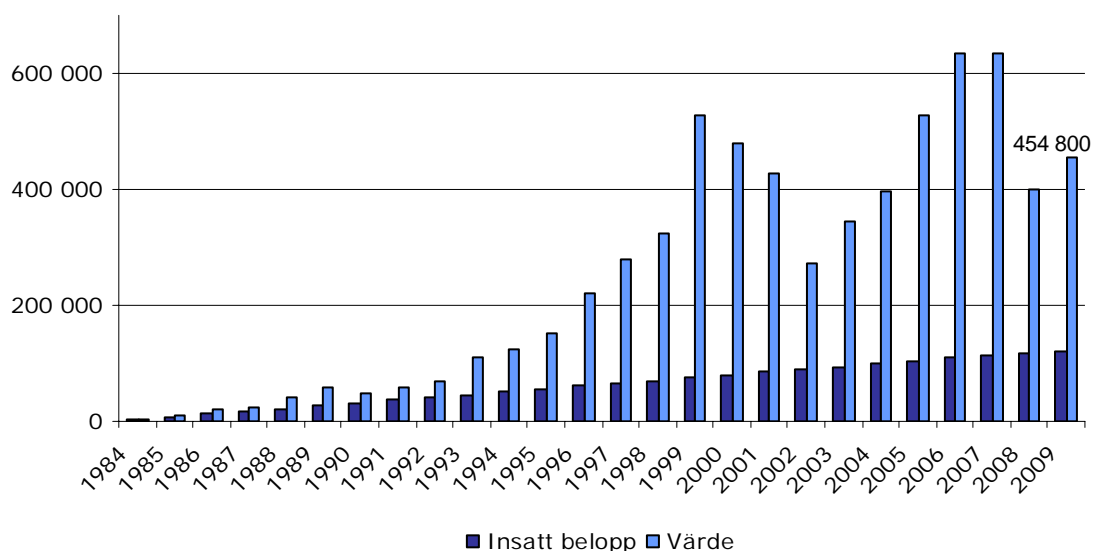
Avkastningen på allemansfonderna var helt skattefri fram till och med 1990 och spararna kunde välja mellan antingen räntesparande på konto eller aktiesparande i fond. Varje person kunde ha maximalt två fonder, en per fondkonto.

Insättningarna i allemansfonderna var först maximerade till 800 kronor per person och månad, men nivån höjdes 1991 till 1 200 kronor och 1992 till 2 000 kronor. Extrainsättningar var tillåtna vid några tillfällen.

1991 infördes skatt på avkastningen. Skattesatsen sattes till 20 procent, vilket var lägre än de 30 procent som kom att gälla för övriga kapitalvinster. 1997 miste allemanssparandet sin skattesubvention och från och med den 1 juli 1998 upphörde lagen om allemanssparandet att gälla helt. Allemansfonderna omfattas sedan dess av samma regler som andra aktiefonder.

Den som investerat 400 kronor per månad sedan 1984 i en allemansfond med genomsnittlig avkastning hade efter 25 år (april 2009) satt in 120 000 kronor och hade en behållning på 454 800 kronor.

Graf 3: Månadssparande 400 kr i allemansfonder, april 1984 - april 2009, kr

Källa: MoneyMate

Skatte- och allemansfonderna gjorde svenska folket till fondsparare. 1990 uppgick antalet allemansfondkonton till 1,7 miljoner. Man fick erfarenhet av att placera på aktiemarknaden, vilket man också fortsatte med även sedan skattesubventionerna tagits bort.

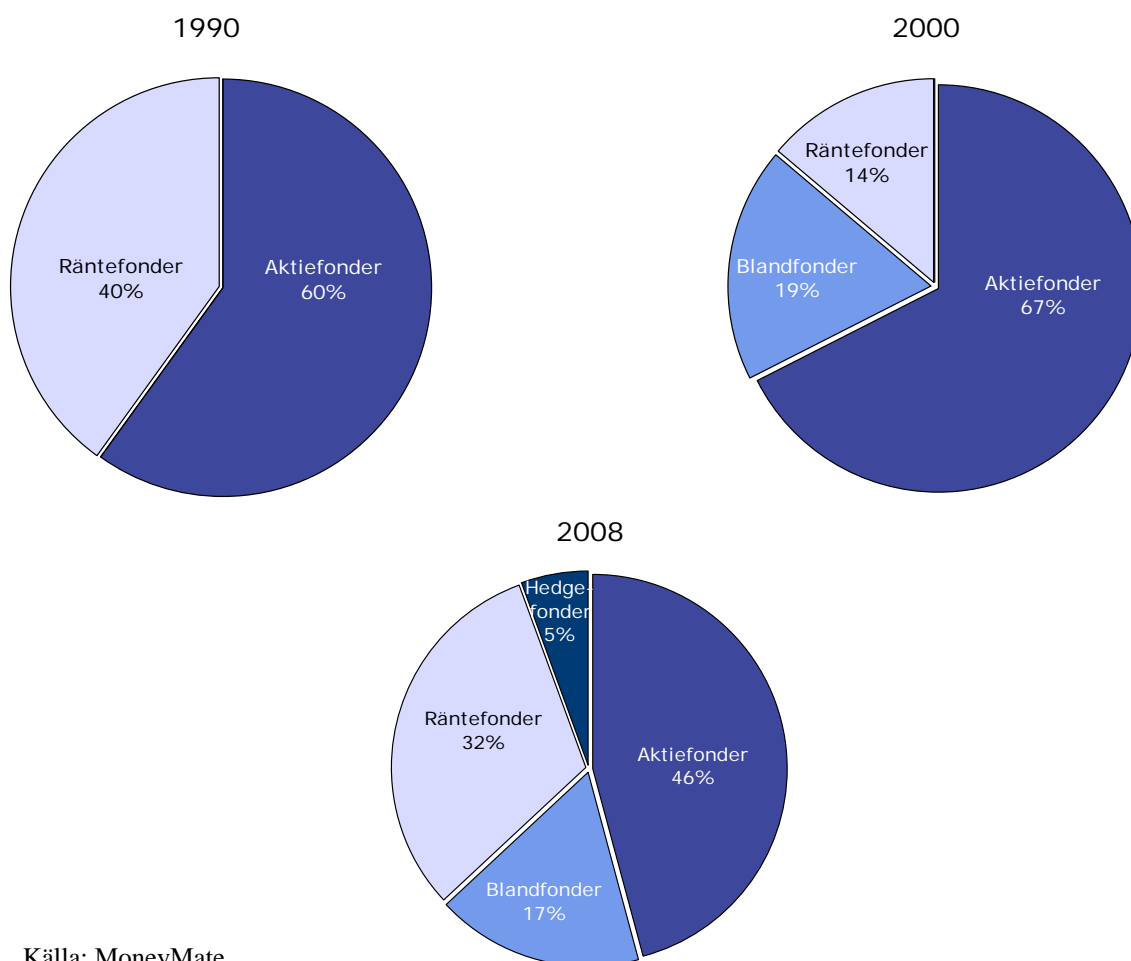
4. Fondsparandet diversifieras

1990 bestod den svenska fondmarknaden enbart av aktiefonder och räntefonder. Aktiefonderna stod för 60 procent av fondförmögenheten och räntefonderna för 40 procent. På 1990-talet började en kombination av aktie- och räntefonder säljas, så kallade blandfonder. År 2000 var 19 procent av fondförmögenheten placerad i denna typ av fond. Sparandet i aktiefonder var högt under 1990-talet, vilket tillsammans med stigande aktiekurser gjorde att andelen aktiefonder ökade medan andelen räntefonder minskade.

Under 2000-talet förändrades återigen den svenska fondmarknadens struktur. Den svaga utvecklingen på aktiemarknaden i kombination med obligationsmarknadens starka utveckling och ett ökat nysparande i räntefonder gjorde att andelen räntefonder ökade från 14 procent 2000 till 32 procent 2008. Aktiefondernas andel minskade under samma period från 67 procent till 46 procent.

De första hedgefonderna i Sverige lanserades i slutet av 1990-talet och intresset för dem ökade under 2000-talet. Till skillnad från många andra länder går det i Sverige att placera även mindre belopp i hedgefonder. 2008 utgjorde denna fondtyp 5 procent av fondförmögenheten.

Graf 4: Fondförmögenhet fördelat på fondtyp, %

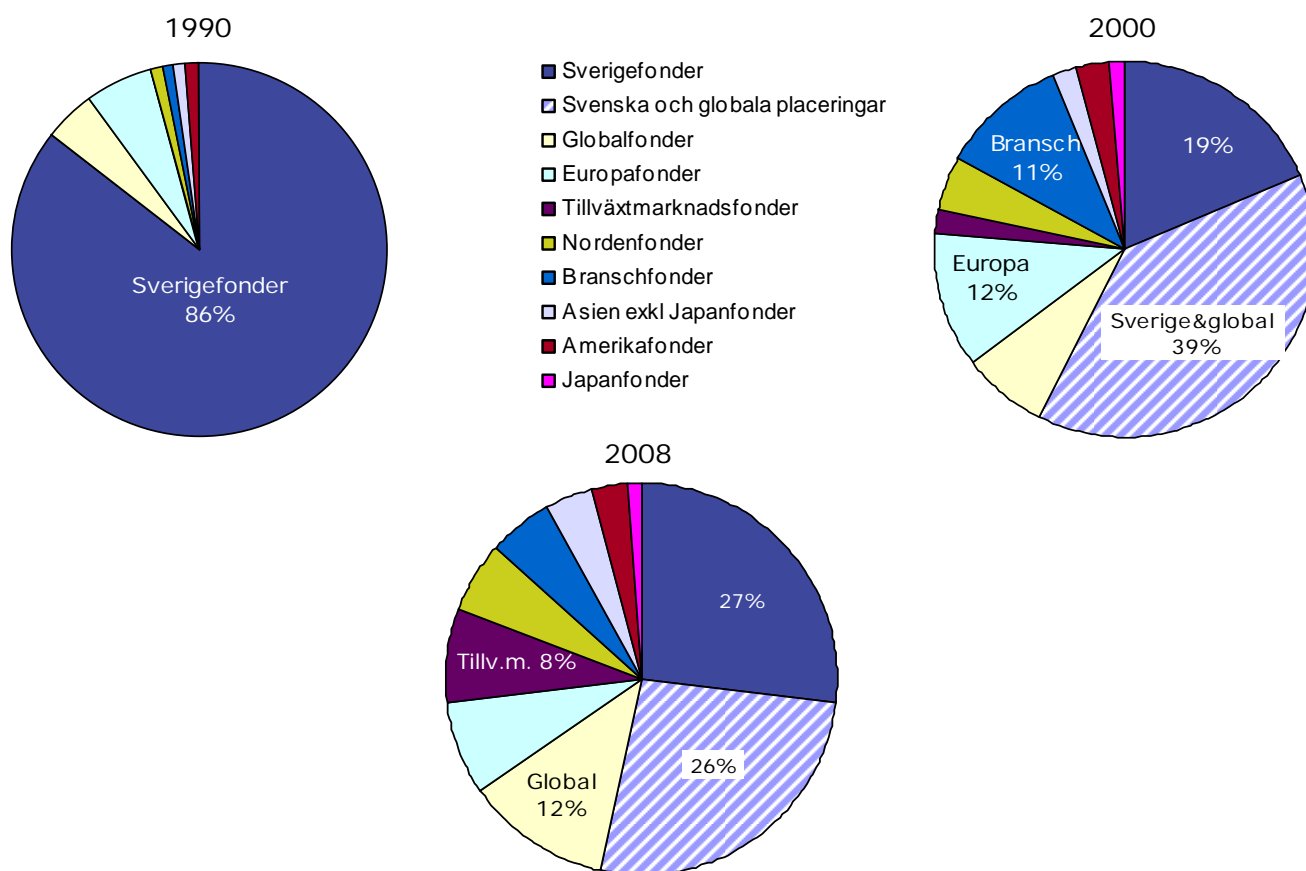

Källa: MoneyMate

På 1980-talet fanns det i princip endast aktiefonder inriktade på den svenska marknaden eftersom valutaregleringen försvårade ägandet av utländska aktier. Under årtiondet upphörde valutaregleringen gradvis och genom fonder blev det möjligt att investera utomlands.

1990 utgjorde placeringar i utländska aktier (främst global- och Europafonder) 14 procent av aktiefondernas totala förmögenhet. 1997 tilläts allemansfonderna köpa utländska aktier och många fonder ändrade då sin placeringsinriktning till att även investera i aktier globalt. Sedan dess har det vuxit fram en mängd nya fonder med olika geografiska eller branschmässiga inriktningar.

Graf 5: Aktiefonder, fondförmögenhet efter placeringsinriktning, %

Källa: MoneyMate

Läkemedelsfonder, och framförallt it-fonder, lockade många sparare under slutet av 1990-talet. År 2000 stod branschfonderna för 11 procent av aktiefondernas förmögenhet. I slutet av 1990-talet började också tillväxtmarknadsfonder lanseras i större utsträckning. Fonder med inriktning mot Östeuropa, Ryssland och Latinamerika var bland de första. Asienfonder och så kallade BRIC-fonder, som placerar i Brasilien, Ryssland, Indien och Kina, började på bredare front marknadsföras på 2000-talet. De senaste åren har Afrikafonder och fonder som placerar i Mellanöstern också introducerats.

Denna utveckling av fondmarknaden illustreras tydligt i graferna ovan, i vilka det framgår att de renodlade Sverigefondernas andel av den totala fondförmögenheten i aktiefonder, som 1990 utgjorde 86 procent, hade sjunkit till 27 procent 2008. Inkluderas den delen av Sverige- och globalfonder som är placerad i Sverige, uppgick andelen fonder som placerade i Sverige till cirka 40 procent.

Ökad konkurrens och nya distributionsformer på fondmarknaden

Konkurrensen på den svenska fondmarknaden har ökat under 2000-talet. Antalet fonder har ökat från cirka 1 500 till över 4 000. Många utländska fondbolag har etablerat sig och bankernas dominans på fondmarknaden har minskat.

1999 stod de fyra största bankernas fondbolag för 85 procent av fondförmögenheten. 2008 var motsvarande andel 67 procent. Sett till nysparandet var minskningen ännu större.

Två faktorer har framförallt spelat in. Den ökande betydelsen av fondsparande till pensionen har gjort att fondbolag med försäkringsanknytning fått en större del av nysparandet. Dessutom har teknikutvecklingen, däribland uppkomsten av så kallade fondtorg, underlättat för nya aktörer med mindre egna distributionsnät att nå kunder.

Under senare år har såväl fristående aktörer som banker och fondbolag startat fondtorg där ett brett utbud av både egna och externa fonder erbjuds.

5. Från direktsparande till pensionssparande

När fondsparandet introducerades fanns endast möjligheten att investera direkt i fonder. Under 1990-talet infördes flera nya möjligheter att spara i fonder.

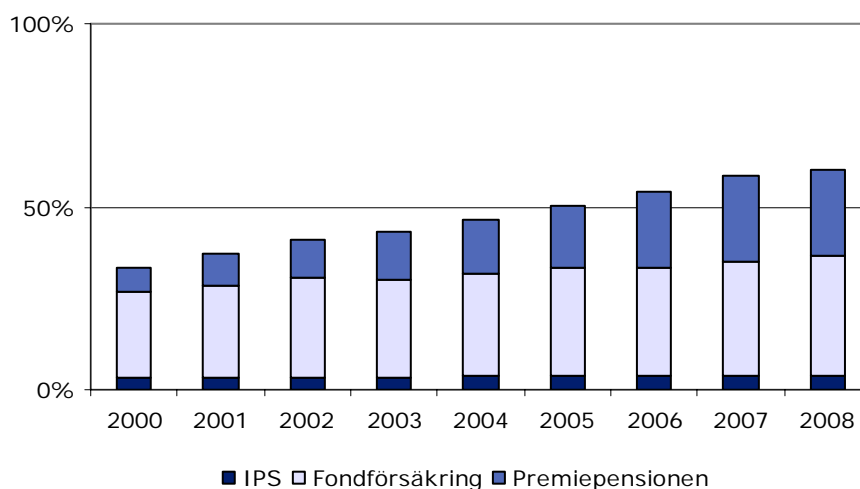
1990 introducerades de så kallade fondförsäkringarna (unit linked). Sparandet i fondförsäkring är ett försäkringsanknutet sparande och kan antingen ske genom kapitalförsäkring eller genom pensionsförsäkring. Spararen kan utan skattekonsekvens flytta sina pengar mellan olika fonder eftersom ingen skatt på kapitalvinst tas ut. I stället tas en årlig avkastningsskatt ut, som baseras på innehavets värde.

I januari 1994 infördes individuellt pensionssparande, IPS. Det gav möjlighet för privatpersoner att placera sitt privata pensionssparande i fonder utan försäkringsinslag. Sparandet i IPS kan ske genom köp av andelar i fonder, köp av enskilda värdepapper eller genom inlåning på konto i bank. För IPS gäller samma skatteregler som för pensionsförsäkring. I slutet av 2008 stod fonder för knappt 90 procent av det totala IPS-sparandet.

Under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet har flera nya avtal för tjänstepensioner tecknats som inneburit större möjligheter för de anställda att påverka placeringen av sina tjänstepensioner. I samtliga större tjänstepensionsavtal finns sedan 2003 möjligheten att placera åtminstone en del av tjänstepensionen i fonder.

1994 beslutades också om ett nytt allmänt pensionssystem i Sverige. En av nyheterna var att en del, 2,5 procent beräknat på lönen, gick till premiepensionen där spararna själva fick möjlighet att placera sina pengar i fonder. År 2000 gjordes det första valet av fonder till premiepensionen.

Graf 6: Pensionssparandets andel av hushållens totala fondförmögenhet, %

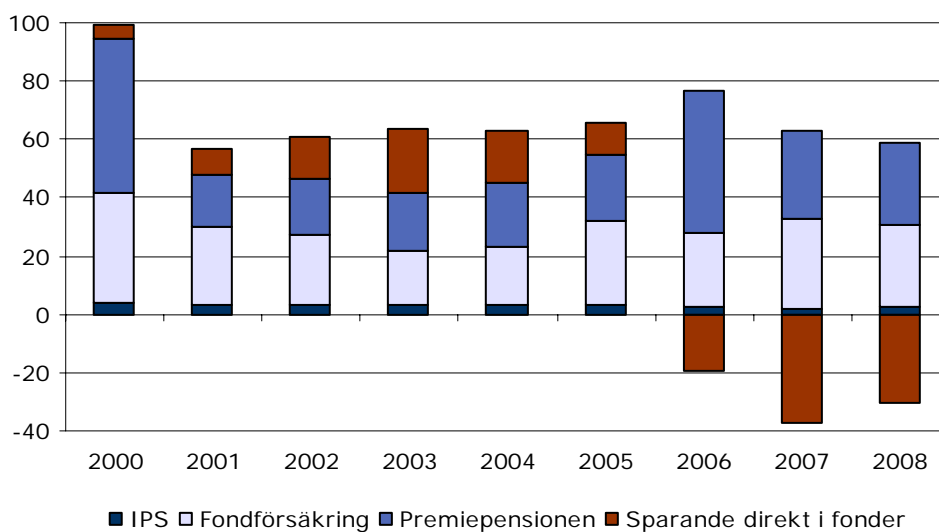
Källa: Fondbolagens förening

Hushållens pensionssparande i fonder är i dag fördelat mellan IPS, fondförsäkring och premiepension och dess del av den totala fondförmögenheten har ökat under

de senaste sju åren. Från att år 2000 ha utgjort cirka 33 procent av fondförmögenheten utgör den i dag cirka 60 procent. Det är framförallt premiepensionens andel av fondmarknaden som har ökat - från 7 procent år 2000 till 23 procent 2008. Fondförsäkring utgör i dag 33 procent, medan IPS utgör 4 procent av fondförmögenheten.

Nettosparandet i det pensionsanknutna fondsparandet har under hela 2000-talet legat på en hög nivå, runt 70-80 procent av hushållens totala nysparande. År 2006-2008 var det endast det pensionsanknutna fondsparandet som fick nettoinsättningar medan det var nettouttag ur hushållens direktsparande i fonder.

Graf 7: Hushållens nettosparande i fonder efter kategori 2000 - 2008, mdkr

Källa: Fondbolagens förening

Medan hushållens sparande direkt i fonder har varierat över tiden har sparandet i fondförsäkring och till premiépensionen varit högt. Detta beror naturligtvis på att pensionspengarna till stor del sätts av automatiskt i samband med lönen, men också på ett stort intresse för privata fondförsäkringar.

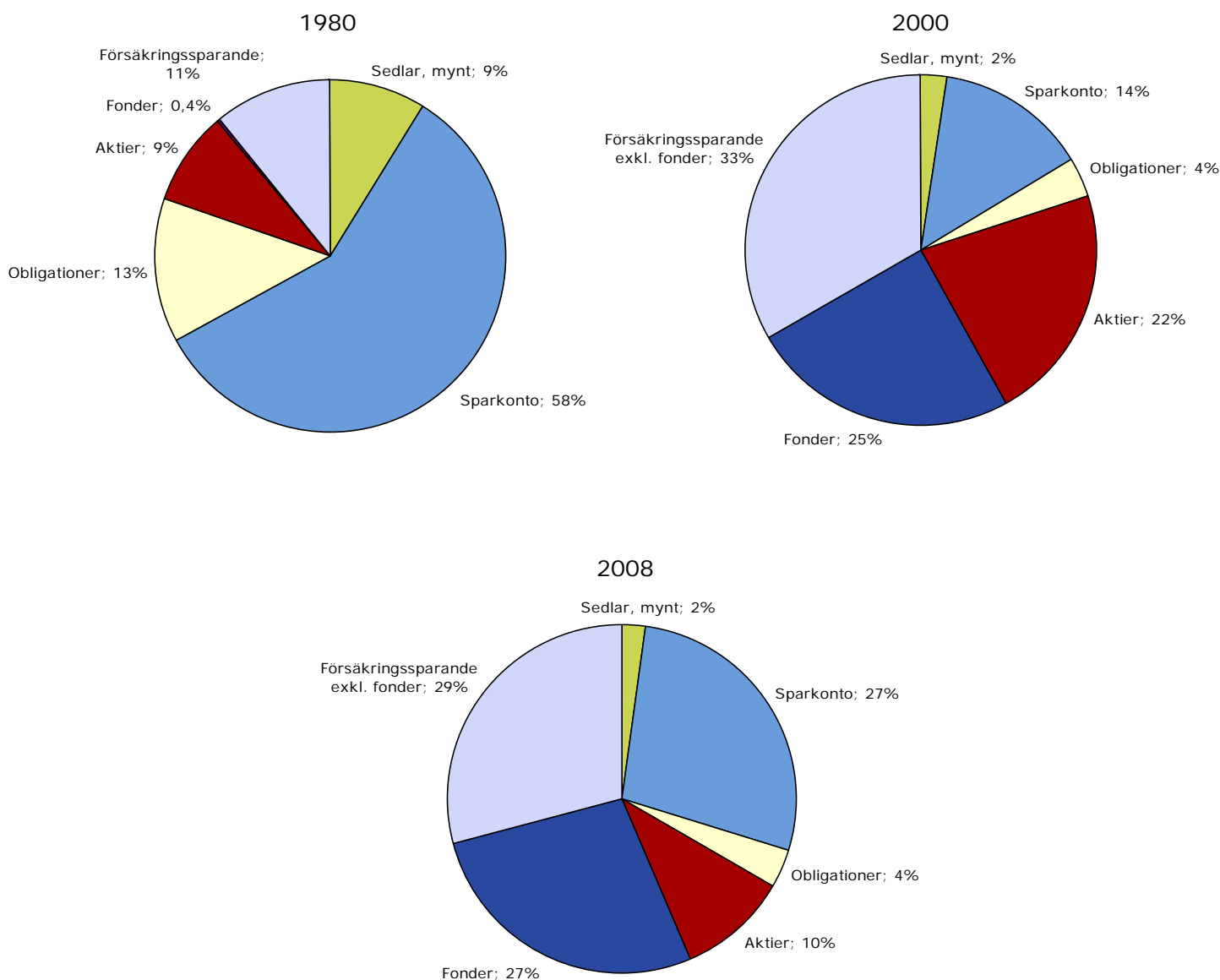
Detta har resulterat i att pensionssparandet kommit att utgöra den största delen av fondsparandet i dag.

6. Hushållens sparande

Fondsparandets andel av hushållens finansiella förmögenhet, inklusive kollektivt sparande, uppgick 1980 till 0,4 procent. Därefter har andelen stigit kraftigt och svarade 2008 för cirka 27 procent. Sparkontots andel av hushållens portfölj har minskat kraftigt, från 58 procent 1980 till 27 procent 2008. Sparkontots andel var ännu lägre år 2000 (14 %), men under 2000-talets andra hälft har nettosparandet på sparkonto ökat kraftigt igen samtidigt som värdeutvecklingen på aktie- marknaden varit negativ.

Graf 8: Hushållens finansiella förmögenhet, andel

Källa: SCB, Fondbolagens förening

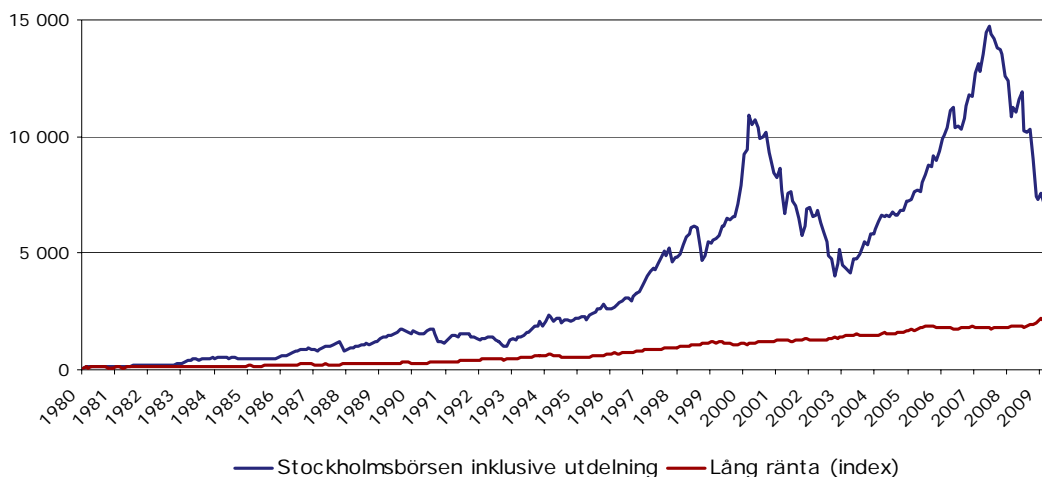
7. Aktie- och räntemarknadens utveckling 1980-2009

Även om fondsparande har varit möjligt ända sedan 1950-talet är det under de senaste 30 åren som fondsparandet verkligen har tagit fart. Den dramatiska utvecklingen på aktie- och räntemarknaden har varit starkt bidragande till detta.

Under perioden 1980-2009 har Stockholmsbörsen stigit med hisnande 8 900 procent, vilket motsvarar en årlig genomsnittlig avkastning på över 16 procent. Det betyder att en placering på 1 000 kronor i början av 1980 stigit till 90 000 kronor i slutet av april 2009.

Trots denna makalösa värdestegring har perioden innehållit ett flertal kraftiga och mer eller mindre långvariga kursfall. Två har inträffat under 2000-talet och den senaste utspelar sig i detta nu. 30-årsperioden har också bjudit på kraftigt växlande ränte- och inflationsnivåer.

Graf 9: Utvecklingen på aktie- och räntemarknaden 1980--2009-04-30, %

Källa: Riksbanken, SIX samt OMX

7.1. 1980-talet – Från stiltje till börsyra

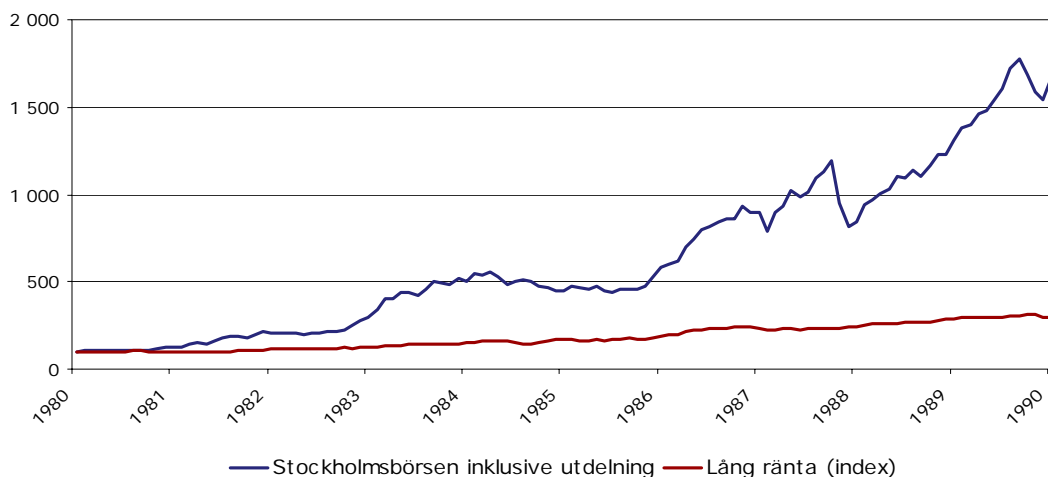
I början av 1980-talet fanns inget större intresse för den svenska aktiemarknaden. Stockholmsbörsen hade präglats av mer eller mindre stiltje sedan 1930-talet och omsättningen var med dagens mått extremt låg. Börsen var lågt värderad, många företag hade börsvärden långt under sina substansvärden.

Under 1980-talet förändrades dock synen på sparande i aktier, årtiondet har beskrivits som börshandelns pånyttfödelse. Till förändringen bidrog införandet av skatte- och allemansfonderna som gjorde aktie- och fondsparande intressant för allmänheten.

Det ökade intresset för aktiemarknaden resulterade i att handelsvolymerna ökade dramatiskt. Först under 1980-talet slogs det omsättningsrekord på Stockholmsbörsen som tidigare noterats 1918 (mätt i fasta priser).

Sett till avkastningen var 1980-talet ett fantastiskt årtionde för den svenska aktiemarknaden. Totalt under decenniet steg börsindex med över 1 500 procent inklusive utdelningar (32 % per år) och många stora bolags börsvärden tiofaldigades.

Graf 10: Utvecklingen på aktie- och räntemarknaden på 1980-talet, %

Källa: Riksbanken

Det kan konstateras att de som påbörjade ett fondsparande i och med införandet av skatte- och allemansfonderna under 1980-talet knappast kunde ha valt ett bättre tillfälle.

På grund av den extrema aktiemarknadsutvecklingen under 1980-talet framgår det inte särskilt tydligt i grafen ovan att även lång ränta (obligationer) hade en mycket god utveckling under decenniet. I genomsnitt uppgick obligationsavkastningen under 1980-talet till omkring 190 procent, vilket resulterar i en årlig genomsnittlig avkastning på drygt 11 procent.

Under 1980-talet moderniserades också kreditmarknaden successivt. Nya instrument introducerades och möjligheten till handel i derivat förbättrade riskhanteringen.

7.2. 1990-talet – Finanskris, internationalisering och it-hausse

1990-talet inleddes med en allvarlig bank- och fastighetskris. Trots att bank- och fastighetsaktier drabbades mycket hårt stod sig dock aktiemarknaden i övrigt relativt väl.

Däremot blev inledningen av 1990-talet en rejäl utmaning för ränte- och valutamarknaden. En valutakris resulterade i att Riksbanken tvingades chockhöja marginalräntan för bankernas lån i Riksbanken, som högst var räntan 500 procent under en kort period. Målet med en fast växelkurs visade sig ohållbart och kronan släpptes fri i november 1992. I stället för att ha den fasta växelkursen som mål har penningpolitiken därefter styrts utifrån ett inflationsmål.

Under 1990-talet vidgades fondspararnas placeringsuniversum. Allemansfonderna började placera utomlands och fondspararna nysparade i aktiefonder inriktade på utländska aktier.

Signifikant för 1990-talet var också it-sektorns frammarsch som lyfte hela aktiemarknaden dramatiskt i slutet av decenniet. Börsryan, orsakad av en sanslös värdestegring i aktier inom it- och telekombranschen, höll i sig in i det nya millenniet. Ericssons börsvärde nådde 1 700 miljarder, vilket då utgjorde en tredjedel av Stockholmsbörsens totala marknadsvärde. På fondmarknaden syntes detta genom att andelen branschfonder, som dominerades av it-fonder, steg från en obetydlig andel år 1990 till hela 11 procent år 2000.

It-bubblan illustreras i grafen nedan där de två kurvorna visar Stockholmsbörsen inklusive, respektive exklusive, it- och telekomaktier.

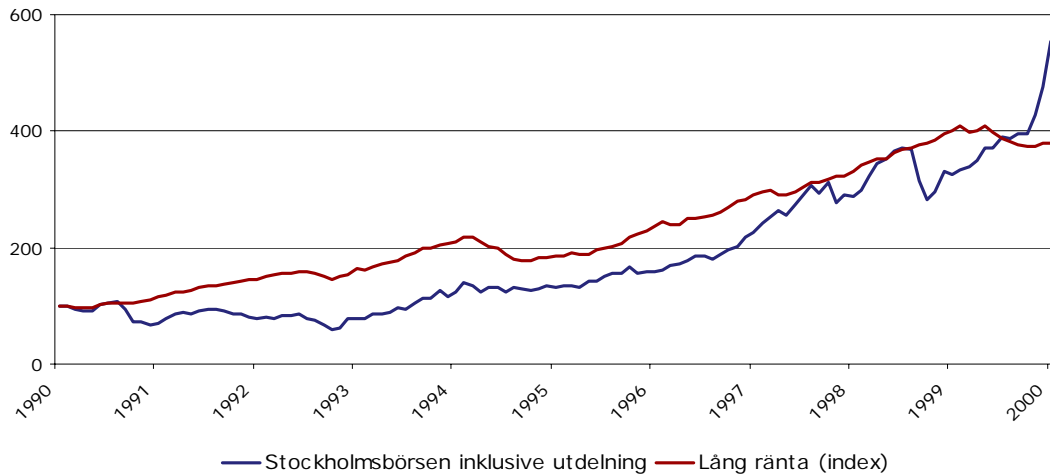
Graf 11: Stockholmsbörsen 1997-2005 exklusive it- och telekomaktier, %

Källa: JCF Factset (hämtad från Aktie- och Fondhandboken, Wilke Björn 2005)

Under 1990-talet steg värdet på Stockholmsbörsen, inklusive utdelningar, med drygt 450 procent. Det motsvarar cirka 19 procent per år. Enbart under år 1999 steg börsen med 70 procent, den högsta avkastningen för ett enskilt år någonsin på Stockholmsbörsen.

Graf 12: Utvecklingen på aktie- och räntemarknaden på 1990-talet, %

Källa: Riksbanken

Även obligationsmarknaden utvecklades väl under 1990-talet. En förklaring var det skifte som skedde från hög inflation och höga räntor till låg inflation och låga räntor.

Kraftiga räntesänkningar gynnade placeringar i obligationer. I genomsnitt gav obligationer en avkastning på över 14 procent per år under 1990-talet.

7.3. 2000-talet – Upp och ned på börsen under nya millenniet

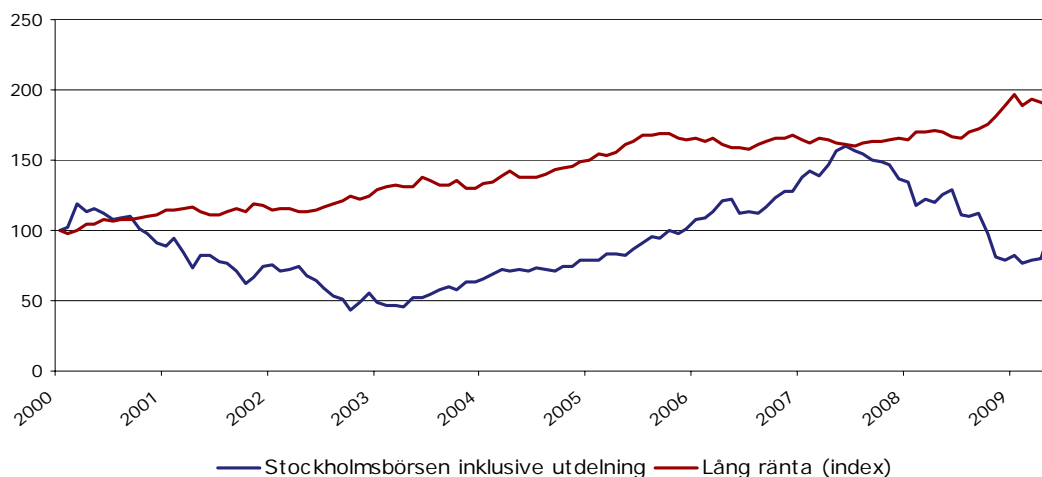
Bara ett par månader in på 2000-talet sprack den spekulationsbubbla som lyft Stockholmsbörsen kraftigt under slutet av 1990-talet. Börsfallet som följde höll i sig under det nya millenniets tre första år och värdet på Stockholmsbörsen halverades.

Först i mars 2003 vände börsen uppåt igen. En ihållande börsuppgång varade därefter fram till sommaren 2007. Som en effekt av att inflationen hölls på önskvärt låga nivåer bjöd denna fyraårsperiod på mycket bra realavkastning.

Strax efter att värdet på Stockholmsbörsen under sommaren 2007 nått all time high inträffade dock nästa aktiemarknadsras. En kreditkris på den amerikanska bolånemarknaden utvecklades till en världsomfattande finansiell kris som vi ännu inte sett slutet av.

Ett börsras på omkring 40 procent under 2008 medverkade i högsta grad till att värdet på Stockholmsbörsen vid utgången av april 2009 minskat i värde med 2 procent sedan millennieskiftet.

Graf 13: Utvecklingen på aktie- och räntemarknaden på 2000-talet (till och med 2009-04-30), %

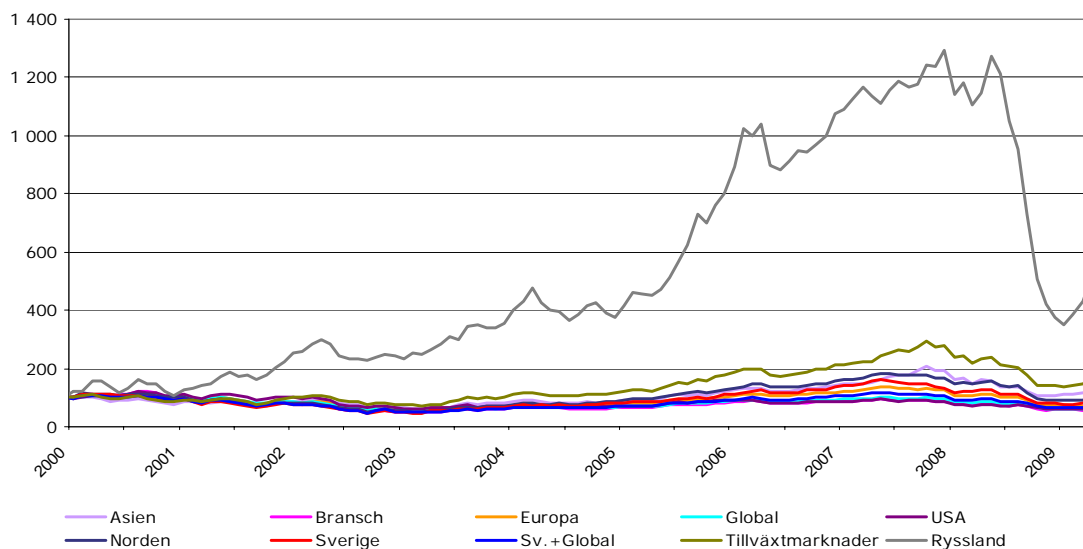

Källa: Riksbanken, SIX samt OMX

Nedgången på aktiemarknaden under 2000-talet medförde att såväl obligationsfonder som penningmarknadsfonder uppvisade ett bättre resultat än både aktiefonder och blandfonder. Denna utveckling står i tydlig kontrast till den som spararna upplevde under 1980- och 1990-talen, då aktiefonder genererade en avsevärt högre avkastning än räntefonder.

Trots att räntefonder under 2000-talet gett en bättre avkastning än aktiefonder i genomsnitt, bör det poängteras att det finns typer av aktiefonder som uppvisat bra resultat. Tillväxtmarknadsfonder har haft en god avkastning och för Rysslandsfonder har utvecklingen varit exceptionell.

Graf 14: Utvecklingen för aktiefonder med olika placeringsinriktning (till och med 2009-04-30), %

Källa: Morningstar Fondindex

Tabell 2: Genomsnittlig avkastning aktiefonder, 2000--2009-04-30, %			
	2000-2008	Genomsnitt per år 2000-2008	2009
Rysslandsfonder	276	15,8	39
Tillväxtmarknadsfonder	41	3,9	19
Asienfonder	9	0,9	19
Nordenfonder	-6	-0,7	16
Sverigefonder	-19	-2,3	21
Europafonder	-22	-2,7	2
Sverige+ Global	-32	-4,2	12
Globalfonder	-37	-5,0	6
USA-fonder	-40	-5,5	8
Branschfonder	-41	-5,7	9

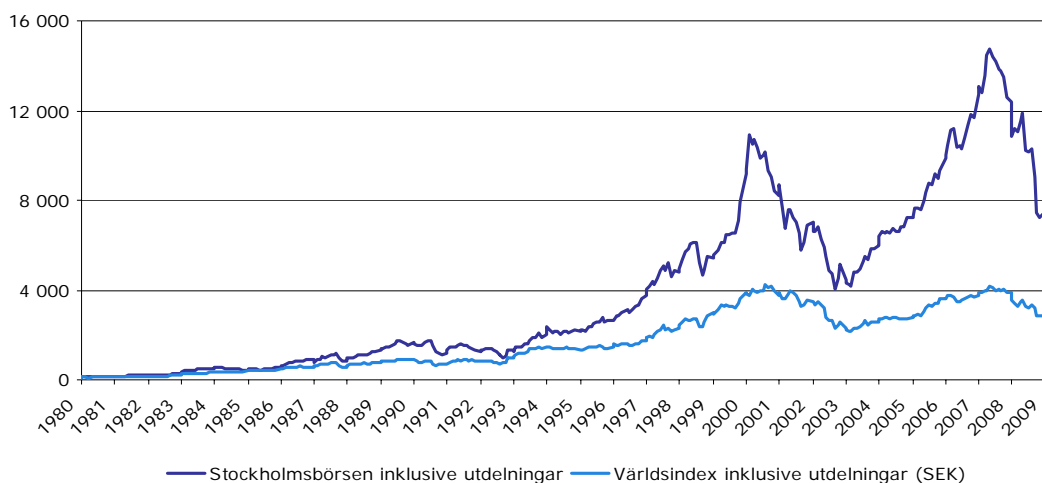
Källa: Morningstar Fondindex

7.4. Världsindex under perioden 1980-2009

Under perioden 1980 till och med april 2009 har den svenska börsen i genomsnitt stigit mer, men också varit mer volatil, än världsindex. Medan Stockholmsbörsen stigit med drygt 16 procent per år har Morgan Stanleys världsindex, MSCI World, givit en avkastning på cirka 12 procent per år räknat i svenska kronor. Under en så lång period innebär det att Stockholmsbörsen givit en avkastning som varit tre gånger så hög som världsindex.

Vid placeringar i utländska aktier påverkar valutakursernas utveckling avkastningen för svenska sparare. I grafen nedan är MSCI World omräknat från dollar till svenska kronor för att visa vad en svensk fondsparare skulle ha fått för avkastning om man placerat i en fond som följt detta index. I dollar var avkastningen för MSCI World under perioden knappt 10 procent per år. Men dollarn har under samma period stärkts med nästan 100 procent gentemot den svenska kronan, vilket varit positivt för svenska sparare.

Graf 15: Värdeutveckling MSCI World (SEK) jämfört med Stockholmsbörsen 1980-2009-04-30, %

Källa: Riksbanken, SIX samt MSCI

Efterord – frågor inför 2010-talet

Någon lär ha sagt att ”framtiden blir aldrig vad den har varit”. 1979 visste ingen vad 1980-talet skulle innehålla, 1989 visste ingen vad 1990-talet skulle ge.

USA:s tidigare utrikesminister Henry Kissinger lär ha varit i Berlin strax före den 9 november 1989 och trodde att det skulle dröja länge innan Berlinmuren skulle falla. 1999 fanns föreställningen att vi levde i en ny värld med internet och globalisering som tålde den höga tillväxten i it-sektorn. När bubblan sprack visade det sig att många gamla sanningar fortfarande var sanna.

2008 blev ett fasansfullt krisår i finanssektorn. Vilka följderna kommer att bli för den reala ekonomin under 2010-talet vet ingen med säkerhet. Prognoserna varierar från de mest dystra till optimism om det bästa årtiondet någonsin.

Vi har ett nytt ledarskap i USA och ett utvidgat EU för ett starkare och fredligare Europa. Fattigdomen minskar i många av utvecklingsländerna i världen. Tillväxten i dessa länder är inte ett hot mot den ”gamla världen”, utan kan bidra till en god utveckling för alla.

Vågar vi hoppas på fred i Mellanöstern?

Kommer världen tillrätta med klimatförändringar och miljöhot?

Kan industrin ställa om sin produktion utifrån en ny efterfrågan?

Blir det mer av långsiktigt hållbara och ansvarsfulla investeringar?

Väntar deflation eller inflation efter stimulanser med rekordlåga räntor?

Kommer obalanserna i världen att minska?

Hur sker anpassningen på bästa sätt till den demografiska utvecklingen?

Och var kommer fonder in?

Sparande är av central betydelse för en god utveckling och en förutsättning för likviditet och investeringar i samhället. Fonder är en sparform i tiden. De passar mycket väl för pensionssystem som är premiebaserade. De är en av de mest öppna sparformerna och ger riskspridning både i tid och rum. Avkastningen visas netto efter att alla avgifter och kostnader är bortdragna och priset/andelskursen fastställs varje dag. Regelverket för fonder kan inspirera andra sparformer som varit svårare att genomlysa under de senaste åren och som bidrog till den stora krisen 2008.

Men, fondverksamheten kan också förbättras och utvecklas. Konkurrensen kan öka och spelplanen bli mer global. I Europa siktar EU:s nya regler för en gemensam fondmarknad till detta. Alternativa distributionsformer är en del av nya lösningar. God rådgivning och information är liksom ökad kunskap av central betydelse. I hela världen talas om ”transparency, integrity, investor protection and education” .

Sist, men inte minst, handlar det om att framtiden blir vad vi alla gör den till!

Ordlista

<p>Aktiefond En aktiefond är en fond som investerar minst 85 procent av fondförmögenheten i aktier eller aktierelaterade finansiella instrument.</p> <p>Avkastning Värdeökning på en placering. Kan komma fondspararen till del som kapitalvinst eller utdelning.</p> <p>Blandfond En fond som investerar i både aktier och räntebärande värdepapper. Fördelningen av aktier respektive räntepapper skiljer sig åt mellan blandfonderna och deras placeringar styrs av fondens strategival.</p> <p>Branschfond Värdepappersfond som till 80 procent köper aktier i en specifik bransch såsom läkemedel, fastigheter etc.</p> <p>Fondförsäkring Ett långsiktigt försäkringssparande med placering i fonder. Fondförsäkring kallas även unit linked. Spararen kan utan skattekonsekvenser flytta sina pengar mellan de olika fonder som finns i försäkringsbolagets sortiment.</p> <p>Fond i fonder Fond som placerar i andra fonder.</p> <p>Fondindex Ett fondindex visar den genomsnittliga avkastningen för fonder med liknande placeringsinriktning.</p> <p>Hedgefond Hedgefonder är specialfonder och har därmed en friare placeringsinriktning än värdepappersfonder. De har som mål att ge en positiv avkastning oavsett marknadsutvecklingen. Det finns hedgefonder med såväl hög som låg risk.</p> <p>Indexfond Fond som följer ett index, genom att placera i de aktier som ingår i indexet.</p> <p>Investeringsfond Det övergripande namnet på sparfonder. Investeringsfonder delas in i värdepappersfonder, som följer EU:s direktiv och fritt får säljas i Europa, och specialfonder, se eget uppslagsord.</p>	<p>IPS, Individuellt pensionssparande IPS är en form av pensionssparande med skattemässigt avdragsgilla insättningar. Sparformen ger stor frihet i valet av placeringar i fonder, aktier eller på sparkonto.</p> <p>MSCI World (SEK) MSCI World visar den genomsnittliga utvecklingen på världens börser (23 länder ingår) inklusive utdelningar.</p> <p>Nettosparande Insatt kapital minus uttag av kapital under en viss period.</p> <p>Premiepension Premiepensionen är en mindre del av den allmänna pensionen. 2,5 procent av lönen avsätts varje år till premiepensionen där pensionsspararen själv väljer fonder.</p> <p>Räntefond En räntefond är en fond som placerar 100 procent av fondförmögenheten i räntebärande värdepapper, dvs i obligationer och statsskuldväxlar.</p> <p>SIXRX Six Return Index (SIXRX) visar den genomsnittliga utvecklingen på Stockholmsbörsen inklusive utdelningar.</p> <p>Specialfond Fonder som fått Finansinspektionens tillstånd att i något avseende avvika från reglerna för värdepappersfonder enligt lagen om investeringsfonder.</p> <p>Tillväxtmarknadsfond En tillväxtmarknadsfond är en aktiefond som investerar minst 80 procent av fondförmögenheten i tillväxtmarknader, även kallade emerging markets. Till tillväxtmarknader räknas bland andra Östeuropa, stora delar av Asien, Afrika och Latinamerika.</p> <p>UCITS Står för Undertaking for Collective Investments In Transferable Securities och är benämningen på fonder som omfattas av ett EG-direktiv (värdepappersfonder). Enligt direktivet får UCITS-fonder som har tillstånd i ett EU-land lov att marknadsföras fritt i samtliga EU-länder.</p>
---	---

FONDBOLAGENS

FÖRENING

www.fondbolagen.se